

თეატრი

1889 წ.

№ 17 & 18.

სამკთმებრის 22.

გაზეთი ღირს: ერთის წლით—5 მ. ნახევარის წლ.—3 მ. ცალკე ნომერი—15 კ.

ხელის-მოწერა და წერილების გამოგზავნა შეიძლება ამ ადრესით: Тифлиси, въ книжный магазинъ Григорія Чарквіани, Роману Пашхავა.

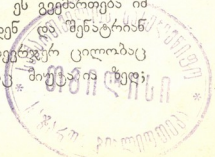
რედაქცია არ კისრელობს, წერილების უკან გაგზავნას და მათ შესახებ მიწერ-მოწერას.

გაზეთში დასახეჭდად გამოგზავნილ წერილებს უნდა ჰქონდესთ მოწერილის სახელი, გვარი და ადრესი ავტორისა.

თბილისი, სექტემბრის 21-ს.

ერთი ხანაა შემჩნეული ერის ცხოვრებაში, როცა ზნეობის გაზრწნილება და გონების სიჩლუნგე ხელი-ხელ ჩაკიდებული მიისწრაფიან სიკვდილის მორევისკენ და თან აღევნებული მიჰყავთ ჩასალუპავად ბოლო-მოღებულის, სახელ-გატეხილი და განცხრომით დაბეჩავებული ოდესმე დიდებული ერი. ასეთნი იყვნენ რომაელები იმპერიის უკანასკნელ წამს. ესვე ითქმის თუ ზედ გამოჭრით არა, დაახლოვებით მაინც იმ ხალხებზედაც, რომელთათვის ბედს არ ურგუნებია განიადაგებული თავისუფლება მოქალაქობრივს ცხოვრებაში და თავიანთ დიდი ხნის ცხოვრების უკანასკნელ წამსაც მათი ბედის ჩარხი უცხო ქვეყანაში ტრიალებს. ჩვენც გვეთქმის ესა.

ჩვენს ქვეყანა ბუნებით მრავალ ფერად მდიდარი, სადაც მკვიდრობს მხნე და შრომის მოყვარე ქართველობა, მის შვილთაგან მონიჭებულ მეტად საბრალო დროების მომსწრეა, მაგრამ გამკითხავი არაინა ჰყავს, თითქო ვით ურია, წყალს მიჰქონდეს და მტრები მისძახოდენ, გზაც მანდეთ არიო. ეს გვემართება იმ დიდებულ ქვეყანაში, რომელსაც შენატროდენ და შენატრიან დღესაც მრავალნი ხალხნი; რომლისა გამო ბევრჯერ ცილობაც ამტყდარა და ხან-და-ხან გამარჯვებულს ხელიც მიუტანია ზედ;

რომელსაც შეხიზნებია ბევრი დაწოკებული, სამშობლოდამ გადმოხვეწილი და მასპინძელთა უხვის კალთის ქვეშ სული მოუბრუნებიათ, მაგრამ მადლობის მაგიერ მასპინძლის სამკვიდრებელს შესცილებიან, თითქო ნაოხარი ყოფილიყოს.

ღიახ, ამ ნაირია დღეს ეს ჩვენი საარაკო ქვეყანა, მაგრამ სხვისი, ცხრა-მთას-იქითელის აღმარაქინებელი ლამის ჩვენი დამაქნობელი გახდეს. დაქნობა ბუნებრივი, ხორციელი რა სათქმელია. პირიქით შეიძლება უკეთესად აგვეგოს სხეული, აგვერიოს სისხლი, ერთის სიტყვით ჯან-ღონე მოგვემატოს და ჩვენმა გონებამაც უფრო გაჭრას, მაგრამ სადარდელიც აღარაფერი მექნებოდა, რომ ამისთანა წარმატებას, აყვავილოვნებას შევნატროდე. დაქნობა სხვანაირიც გახლავს, ჩემო ბატონებო. სულის გარსი ცვალებადია, გარეგანის, უფრო ძლიერის ზედმოქმედების ქვეშედარე. ეს გარეგანი გავლენა, ანუ ზედმოქმედება ცდილობს თავისი შინაარსით ჰკეცბოს სული, ეს უხილავი არსება, მაგრამ მოცილებდ თუ გაუჩნდა მას სხვა გვარი ზედ-მოქმედება უცხო ნიდაგის შვილი, რომელიც თავის შინაარსთან ერთად თავის სამოსელსაც აძლევს ამ უხილავ არსებას, მაშინ ხამს სიფრთხილედ, რომ თავისი გარსი არ გასძერვს და სხვისით არ შეიმოსოს. გარსის ცვლა ზოგიერთმა ხემ ანუგველმა რომ იცის, კაი დაგემართოთ, მისთანა რამ რო იყვეს, ეს ხომ თან-და-თან წარმატებას და ზრდას მოასწავებდა. მაგრამ გარსის ცვლას ამ შემთხვევაში გულის გადასხვაგვარებაც მოსდევს. სულიერად გადაშენებაც ეს არი? ხარ და არა ხარ; აღარ გესმის წინაპართ სასმენელი, ველარა გრძნობ მათ საგრძნობელს! შეიძლება წინაპართ სამკვიდრებელზედაც იღგე და გულის აღარ გიძგერებდეს დიდებულ გავლილ დროთა მოსაგონებელი.

ბევრ ხალხს შეხვედრია ამ გვარი სიკვდილი. ჩვენი ერი მათი მოწმეა, ბევრს კიდეც შეხვდება, ვინც თავის თავს არ გაუფრთხილდება. ჩვენ კი მის მაგიერ რომ გადაგვარებულ ხალხთა მაგალითი ხიდად გამოვიყენოთ, ჰლამის მათსავით ბოლო მოგვეღოს. საუკუნოების ცისკრად ავგებულგვართ ერთ სულიერ

და ხორციელ სხეულად; ბევრ ხალხზედ უფრო აღრე დაგვიწყია ცნობებით ცხოვრება და დღეს ჰლამის გაგქარწულდეთ სულად, დღეს, როცა ჭია-ლუაც კი გამოუღვიძებია ამ საუკუნის დიდებულსა და ბრწყინვალე მზესა.

რა ფიქრი არ გაგივლის თავში, როდესაც დახედავ ჩვენის განათლების საქმეს, მის ნაყოფს. ჩვენის ერის შემთვისებლობის ნიჭმა სწავლა-განათლებაშიაც იჩინა თავი. ბევრმა გაათავა უმაღლესი სასწავლებელი; თითქმის ორმოცდა-ათი წელიწადი იქნება, რაც ჩვენმა ქვეყანამ იხილა თავისი შვილი მეცნიერებით აღჭურვილი ცხოვრების გზის გასაკვლევად. ამ ნეტარებას პირველ ხანებში ელირსენ მხოლოდ მაღალის წოდებისანი, დიდი გვარი-შვილები, რადგანაც ჯიბეც ნებას აძლევდათ და საჩინო ადგილის დაჭერის იმედიც გულს უმზნევებდათ. მათ მოჰყვა სასულიერო წოდება, უკანასკნელ დროს გლეხობაც და ჩვენი სოციალ-გრობაცა, ეს ამ საუკუნისაგან ნაძღვნევი ახალი ხილი, ფერად კარგი, თუ მხოლოდ კბილის მომკვეთი არ გამოდგა.

ახალმა სწავლა-განათლებამ დაჰბადა ახალი განათლებულნი, ააღორძინა შეგნებული საზოგადოება, მაგრამ მიმღებლობას საზღვარი აღარ ჰქონდა, ისე გაიტაცა ყველა, საზოგადოებაც და შეგნებულნიც უცხოეთით გადმონაქროლმა ახალმა სიომ, რომ გაერთფერებას ფრთა შეესხმებოდა, უკუმოქმედებაც რომ არ მოჰყოლოდა.

უკუმოქმედთა ბევრი ტანჯვა და კიცხვა ირგუნეს მათის ღვაწლით ჯილდოდ, მაგრამ ის მაინც გაიტანეს, რომ ზოგიერთს თავის გულში ჩახედვინეს, ჩვენკენ პირი აქნევინეს და ბევრი რამ საზრუნველიც გაუჩინეს. ეს საზრუნველი დიდი ხნის მოღეული იქნებოდა, რომ თვითონ ჩვენის ცხოვრების საზოგადოებრივნი პირობანი ხელს არ უშლიდენ.

ჩვენის ქვეყნის ფეოდალობის წეს-წყობილება ყველასაგან ცნობილია; ამ წეს-წყობილებას ძველადგანვე ისე დაუკალ-ცალკეებია და, ან უკეთ ვთქვათ, ისე ნაწილ-ნაწილად დაუყვია ჩვენი ერი, რომ შეგნებულთა ნაწილსაც-კი აზის მკიმედ ამის

ბეჭედი. ვერ ვიტყვით, რომ ჩვენს ერს შეგნებულნი ნაკლებად ჰყავდეს; პირიქით მათი რიცხვი საკმაოა, მაგრამ საუბედუროდ ისინი თავ-მოყრილნი არ არიან, მჭიდროდ ვერ არიან ერთმანერთთან დაკავშირებულნი, რადგანაც ზემოხსენებულ მიზეზთა გამო ისინი დიდ მანძილზედ დაშორებიან ერთმანერთს. დიდგვაროვან შეგნებულს დიდგვაროვანი შეუგნებელი ურჩევნია მეგობრად და გულის მოპასუხედ. ან კი რად არ მოიქცევა ასე, როცა მისგან დიდი არაფრით არ განიღრჩევა. ევროპული სწავლა თუ აქვს მიღებული, ისიც გარეგნად, განსპეციალიზებით არა რა იცის, ყველაფერს კი ხელს ავლებს და ამის გამო მის გონებას ნისლი აყრია. შინაგნად ხომ დარჩენილა იგივე აზიელი, გვარიშვილობის მაკერპებელი, გულზავი და ზესთამჩენი; ამასთანავე სპარსული ოინბაზობა იმდენად მორევია ბუნებაში, რომ სიტყვით ფართიფურთობს, საქმით ბეჩაეობს, გულ-ღვარძლიანობს და ლიბელართან ლიბერალობს, ხოლო თვისთა შორის თუ იმყოფება, მაშინ იგი სრულიად სხვაა: მათებრ მგონებელი, მათებრ მგრძობელი, მოკლედ რომა ვთქვათ, წმინდა ფეოდალი. ამ გვარად შეგნებულთა ზნეობის ძალ-ღონე, მათი ზედ-მოქმედება საზოგადოებაზე განპარალიზებულია. ცხადია ყოველივე ეს ჩვენის უმწიფარობის ნიშანია. მოქალაქობრივობას რომ ჩვენს ცხოვრებაში საფუძველი ჰქონდეს, ჩვენი განათლებული ფეოდალები არც ამისთანა უკულმართის თვალით დაუწყებდნენ ყურებას ჩვენს საზოგადოებასა და მის ძალ-ღონეს.

მოქალაქობრივობა! ნეტავი თუ სადმე მოიპოვება დღეს მისთანა ხალხი განათლებულ ქვეყნებში, რომ ამით არ სულდგმულვდეს, თუ არა აქვს, მის შეძენას არ ცდილობდეს? ჩვენ ვართ ერთი ბეჩავი ერი, ჩვენ, მისი უპოვარი. მოქალაქობრივობის გრძობა ჩვენს საზოგადოებაში არ სად არ ჰპაქანებს, მით უმეტეს იმ შეგნებულთა შორის, რომელნიც ამბობენ ჩვენმა წინაპირებმა რომი ისხნესო. აღზრდაც ამას ქვია! ესენი ჩემულობენ ჩვენის ცხოვრების თავოსნობას! იქნება ამ ვაჟბატონებს მოქალაქობრიობა ალაბ-სასწორის გამოდგომა ეგონოთ, და

მიტომაც სათაკლოდ მიაჩნდეთ მისი ხელ ყოფა. არა. ნუ იფიქრებენ. უკიდურეს შემთხვევაში ამასაც რომ ნიშნავდეს, ნუ იუკადრისებენ, რადგანაც ალაბმა ბევრი ააშენა და რალა ჩვენ ვიქნებით მისგან დასალუჯავი. მოქალაქობრივობის შემოღება, მისი აღორძინება, აი რა უნდა მივიჩნიოთ დღევანდელის ჩვენის ცხოვრების საგნად; მის გარე ხსნა ყოველად შეუძლებელია. კარგისა და ნამდვილის მოქალაქობრივობის წყალობით კუჭიკ უზრუნველი გვექმნება და მარტო ფშვინვიერის ცხოვრების გამოკიდებით შეიქლება კუჭის საზრუნველსაც თავი ვერ გავართვათ და ნამდვილი მოქალაქობრივობა ხომ რალა სათქმელია, ისევ ისეთივე სანატრელი გავგინდეს, როგორც დღეს არის ჩვენში.

ძალმომრეობით გაჩენილ მათ წოდებას, რომელიც შატონისა და თავისათვის ალაფობაში დროს ატარებდა, ხან შინ იშოვნდა, ქსნის და არაგვის ერისთევების არ იყოს, დასაწიოკებელ გლენობას და ხან გარეთ თავს ესხმოდა მტერს და არა მტერს, მხოლოდ იმიტომ, რომ მეტი ალაფი შემოეზიდნა თავის ქვეყანაში და მიემატებინა მისთვის, რაც ყმებს შემოჰქონდათ სავალდებულო, მეტი ჰქონდა დროცა და მაცალობაც, რომ სამღვდლოებასთან ერთად ისიც გონებით უფრო მალა მდგარიყო, ვიღრე მდაბიო ხალხი. მღვდლების არ იყოს, დიდი გვარიშვილებიც მისდევდენ მწერლობას და კიდევ მოიტანეს იგი უკანასკნელ დრომდე, ხოლო ეხლა-კი შეუშინველად გარდადიან დაფანტულნი ნამდვილ ერის ამომავალ მნათობთა სხივით, ვით ვარსკვლავები მზის ამოსვლის დროს.

დარბაისელთა მწერლობა ჩვენში განგებ თუ უნებურად მფარველობდა იმ წოდებას, რომელსაც მისი დარბაისელნი მოთავენი ეკუთვნოდენ. მას შემდეგ, რაც ჩვენმა თავად აზნაურობამ საყმო ფული ბანკებში მოათავსა და ამით ვითომ მომჭირნეობის უნარი და მომავლისათვის მზრუნველობა გამოიჩინა, რაც დარბაისელი პოეტ-მწერლები დააბანკირა, ქართული მწერლობა, მანამდე უფრო მრავალ ფერი და მოურიდებელი ქეშმარიტების დაცვაში, უეცრად შეიცვალა, დადუნდა, გამონოტონ-

და და სრულიად მოწყდა ცხოვრებას და თითქო ხელიც აიღო. ცუდ ყოფაში ჩავარდნილს იმ გარემოებით, რომ მისი მოთავე და ბანკისა, ხშირად წერა-კითხვის და დრამატიულ საზოგადოებრისაც ერთსა და იმავე პირს წარმოადგენდენ, მეტი გზა არ იყო უნდა ეხმარა რამე ღონის ძიება, რომ უფნებელი გამოსულიყო გაჭირვებისაგან. კიდევ მოახერხა.

არქეოლოგია, ლურსმური მწერლობა, ისტორია, ბიბლიოგრაფია, კლასიკური ლიტერატურა, ეთნოგრაფია, გრამატიკა, აგრონომია და ბევრი რამ მისთანა, რაც დღიურის ცხოვრების წრეში არ შედის, ვერ აღევენებს თვალყურს ყოველ დღიურ მოვლინებას, საზოგადოების აზრს, მის ცუდს თუ კარგს მოსწრაფებას, მის მოღვაწეთა ავ-კარგიანობას, ზარითა და ზემით მოწვეულ იქმნენ და დღესაც არ გათავებულა უხვი მასპინძლობა, რომელიც ხშირად სჩვევიათ ჩვენს მოთავე კაცებს. რადგანაც მასპინძლის საკუთარი სარგებლობა მოითხოვდა, შეუფერებელი ადგილიც-კი აკადრეს ამისთანა დარბაისელ სტუმრებს, ჟურნალის მაგიერ, საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთში უწვენეს ბინა და თანაც მოახსენეს სახრავი თქვენი იყოსო. მაგრამ ტენდენციოზობას აქაც ვერ ასცილდენ, საგნის მნიშვნელობის გაზვიადება აბსურდამდე მიიყვანეს. ერთის სიტყვით ქადაგად დაეცნენ, ეგონათ თუ, რასაც სწერდენ ან ლაღადებდენ, ზეგარდამონიჭის მეოხებით შერებოდენ. ენაც აღამაღლეს, ცოდვილ დედამიწაზე გავლაც აღარ იკადრეს, ჩვენ კაცთათვის მოცემული ქვეყანა მათ ჯოჯოხეთად გადაექცათ, ჩვენი ენა-გულის მგმირვა ისრად, ჩვენი გრძნობა-შხამ-სამსალად.

ძველის გამოკვლევით არა ვის არა რა ეწყინება, ნათესავიც და მოყვარეც თუ გულ-გრილად არა, რისხვით მაინც არ დაუწყებენ ყურებას. ან კი როგორ მოიქცნენ სხვანაირად. მოხელეთა ან მოღვაწეთა ავ-კარგიანობას ვერ შეეხებოან, რადგან მათში ბევრი დარბაისელია, მაშასადამე კენჭოსანი, რომლისაგანაც სამაგიეროს მოვლიან. ავისათვის კეთილი ჯერ კიდევ არავის არ გადაუხდია და სულელიც იქნებოან დღევანდელი ჩვენი

მწერალ-ბანკირები, რომ სდევნონ ჩვენის საზოგადოების ნაკულ-ლოვანება ისე, როგორც მიღებულია პუბლიცისტიკაში. თუ გამოუდგნენ ცხრამთასიქითელს, რომელსაც კარიდამ შექაქანებენ და პირ-და-პირ შებმას კი ერიდებიან, ან თუ ჩაიგდეს ხელში საწყალი ბეჩაფი, რომელიც თვალთ შემოხედვასაც-კი ვერ გაუბედავს მათ, არა თუ სამაგიეროს გადახდას, მაშინ მათ იციან, როგორ მოიქცნენ: ცოდვილ დედა-მიწაზედაც-კი დაიწყებენ სიარულს, ჩვენის ენითაც-კი აღაპარაკდებიან და ასე გაშინჯეთ ბაზახანაშიაც-კი ამოიელიან ხოლმე, რომ როგორმე უფრო გასეარონ და გათელონ მნიშვნელობისა და ღონის ძიების უპოვარი, ულოური არსება. მაშინ თავი გმირი ჰგონიან და დალაჩარებულნი, ყურ-მოჭრილი ყმებიც ვიშ-ვიშ შესძახიან.

პარიჟელი უაგახანელი.

ახალი ამბები

ამ თვის 19 ქაშვეთის წმ. გიორგის ეკლესიაში ქართველმა არტისტებმა ქართულის სამუდამო სცენის ათის წლის თავის იუბილეს გამო გადაიხადეს პანაშვიდი განსვენებულ გიორგი ერისთავისა მის თანა-ჰოლვაწის ზურაბ ანტონოვისა და შიშნაშვილის სახელის პატივ-საცემლად. ხალხი-კი ცოტა მოგროვდა.

გუშინ წინ, ამ თვის 19-ს დაპირებისამებრ ქართველ-არტისტების ამხანაგობამ გამართა საიუბილეო წარმოდგენა. ხალხი საკმაოდ იყო, წარმოდგენა მეტ-ნაწილად კარგი და გამართობელი. დასასრულ, რადგან შუა ღამე გადასულიყო, აპოთეოზის მაგიერ, ლეკური გაიმართა. ფოიე ჩინებულად მოერთოთ სხვადა-სხვა ისტორიული სურათებითა, რომელთა შორის თამარ მეფე და შოთა რუსთველი დიდებულად ბრწყინავენ, გარემო-ცულ ბალ-წალკოტითა,

ბ. მურიეს *Caucase illustré*-ს პირველ ნომერში დაბეჭდილია სოლომონ, იმერთა მეფის, პეტრე დადიანის და აკაკის თქმული რამდენიმე ნაკვეთი. ამათ გარდა კიდევ არის ერთი არაკი საბა ორბელიანისა. მეტად საინტერესოა აგრეთვე სხვა-დასხვა ქართველ მეფე-მთავრების სურათები, რომელთა წყალობით მკითხველს ნათლად წარმოუდგება თვალ-წინ ტანთ-ჩაცმულობა მაშინდელ სამეფო გვარეულობისა.

ბ. ვ. გაბიჩვაძემ ჩამოიტანა ცარცი (МѢЛЪ), რომლის მადანი უპოვნია რაქაში. რო შვედარეთ რაქული ცარცი რუსულს და სურამულ ცარცს, ისეთი დიდი განსხვავება აღმოჩნდა, რომ, თუ კარგი მოთავე გამოუჩნდა, რაქის ცარცს დიდი გასავალი ექნება. რუსეთის და სურამის ცარცი მოშვოა და ძვირი და რაქისა.კი ისეთი თეთრია და წმინდა, რო კაცს ეგონება ყირიმის ფქვილი არისო; მასთანვე გაცილებით უფრო იეფად ეღირება ფუთი რაქული ცარცი, ვიდრე რუსეთის ან სურამისა.

მსხვერპლის შემწირვის აღსარება

(ნაწყვეტი)

„კარგი რჩება კარგადაო,
 ენის საშვენ ქარგადაო,
 წიგნებისა საბარაქოდ,
 სამსხვილებელ ბარგადაო.

კარგი ავის ფარიაო
 ავ-ზრახვით საფარიაო,
 ცბიურების მოძკაშმავი,
 ხალხის სატეუარიაო—

კარგი ტკბილ სათქმელიაო,
 მჭევრ-მეთქვის საშველიაო,
 მოსამიწესებელიო,
 წასახმარებე ღიაო.

კარგი ეურის მტრელიაო,
 გულის მომეიდველიაო,
 გრძნობის სიამით მბირები,
 სულის წამმარველიაო—

კარგი კარგ-სამსერიანო,
 შორით დასაჭერიაო,
 თქროს ბრწყინვალე ვარაყით
 დრომასჯედ აწერიაო —

კარგი შორ ვარსკვლავიაო
 წმინდად სანახავიაო,
 მარადის მიუწდომელი,
 გულის მოსაკლავიაო.

კარგი ბრიყვთ საფრთხობიაო,
 ვერავთ მოსათხრობიაო,
 მაცდურთა შესამატები
 მძებნელთ დასამსრობიაო.

კარგი გქონდეს სიტყვადაო,
 როცა შეგხვდეს რამ სადავო
 და შიგ ბოროტთა გულის თქმათ
 მითი გაიძლე მადაო!“

ეს მასწავლა ამ ყოფაში,
 როს მიკბინა და მომსხამა
 ავი მომცა გზად და სჯულებად,
 კარგი მართლად არ მასწამა.

მეც მოკვიდე ამ სჯულს ხელი,
 გამდიდრებას ამით ველი
 და კარგისა სამომღვრებლად
 მაქვს ბრწეინვალე სამოსელი.

ნ. დ.

დიმ. ჩხიკვიშვილი და იმერეთის თავად-აზნაურობა.

გაზეთებმა ყურად უღებელი დასტოვეს ერთი მოვლინება ჩვენის ცხოვრებიდან: იმერეთის თავად აზნაურობამ დაადგინა მსახურის მართებლობას რათა გადასახლოვდეს დ. ჩ.—ლი, როგორც მანედა ბოროტი კაცი მრთელის მხარისათვის. მას აბრალებდენ, რომ იგი ფულს ასესხებს წამეტან დიდის სარკებლითა. რადგანაც ფულის სესხი უფრო ხშირათ თავად აზნაურობას ეჭირება, ამიტომაც უკანასკნელების არა ერთი და ორი დაგირავებული მამულა გადასულა ჩ.—ლის ხელში კრებაზე მაგალითებიც მოყავდათ, თუ ამ ჩარჩმა როგორ გამოუხრა სარძიკველი რამდენსამე შეძლებულ აზნაურს, თუ როგორ. 50—60 სარკებელს ის ჩვეულებრივ მოვლენად ხდის და ხშირად თავნს თავნხედ ანგარიშობს, თუ ნახა, რომ ფულის მსურველი გაჭირებაშია და ამიტომ იძულებულიცაა, ყოველგვარ პირობაზე დაყბულდეს. აღვლევებულმა საზოგადოებამ, რომელშიაც აგერ-ეკერ კაცი დაინახავდა ზემოხსენებული ჩხიკვიშვილის მოვალეებსაც, თითქმის უკლებლივ მოაწერა ხელი უმე-

ტესი ნაწილის განაჩენს და ეხლა მხოლოდ მართებლობაზეა დამოკიდებული, მოიყვანოს სისრულეში საზოგადოების ამგვარი სურვილი. ჩვენ მაინც პირადათ ვგ მოვლენება იმიტომ კი არ გვეინტერესება, რომ მხარეს მოაკლდება უდიდესი ჩარჩი, რომელიც უწყალოდ, შეუბრალებლად და ხშირად უკნონოდაც ტყავს აძრობდა ხალხს. ჩვენი აზრი მიქცეულია უფრო ამ შემთხვევის თეორიულ მხარეზე, მის პრანციპზე, მის ზოგად აესა და კარგზე. აი სწორედ ამ მხრივ ჩვენც გვსურს გავეშინჯოთ თავად-აზნაურობის უკანასკნელი კრების განაჩენი ჩხიკვიშვილის გადასახლების შესახებ.

ორი რამ ბრალდება დ. ჩხიკვიშვილს: შეუბრალებელი და უკანონო მოქმედება ფულის აღებ-მიცემაში. უკანასკნელის ჩვენ არაფერი გვეთქმის, იმიტომ რომ, ვინც უკანონოდ იქცევა, მათვის სასამართლოა გაჩენილი და არა ადმინისტრაცია. იქ თუმცა დაბრკოლებით, მაგრამ მაინც შეიძლება უკანონობის გამოაშკარალება. გვეტყვიან, ჩხიკვიშვილი და მისთანანი ფულზეანი არიანო, იმათი საქმე მუდამ კანონიერათ, ჩაითვლება, რადგან ერთი მხრით ადვოკატები, მეორეს მხრით ქრთამი ქოთანს სასურველ კუთხეში გაუყვებენ ყურსაო. მაგრამ, დამნაშავემ როგორ დაამტკიცოს თავისი სიმართლე, თუ თქვენგანვე მიღებულ ადვოკატების და მოსამართლეების მოქმედებას „ინჩათაც“ არ აგდებთ. უკანონობა ისეთი მტკნარი და გასაწევი მცნებაა, რომ, ამ გვარ მიზეზით კაცის დასჯა მხოლოდ საფუძლიანი დამტკიცების შემდეგ არის შესაძლო; იმ უკანონობას-კი, რომელსაც ჩხიკვიშვილს აბრალებენ, თითქმის ყოველთვის აქვს ძირი კანონიერობის და ეს არის მიზეზი, რომ ჩხიკვიშვილს ისე როგორც ბევრი სხვა, არა თუ მართლა ჩარჩები, არამედ სხვა სფეროშიაც მოქმედი პირნიც ჯერ სისხლის სამართალში შეუძლოა მისცენ.

უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს მეორე ბრალს, რომ ჩხიკვიშვილი ფულის გასესხებაში უწყალოდ შეუბრალებელია. ჩვენ გვგონია, ეს ბრალი ერთად ერთი ცაა და დიახ დიდიც.

სამწუხარო ის არის, რომ ევ დანაშაული კანონისაგან მოსაზრებული როდია; შეუძლებელიცაა, იყოს: შებრალება, მოწყალეობა იმდენად სუბიექტიური, პირადი ცნებაა, რომ მისი კანონით დაკერა არც ერთ კანონ - მდებელს არ უფიქრნია. აბა როგორ მოისურვებთ დასაჯოთ ის პირი, რომელმაც თქვენს ნაცნობს ოთახი არა ქიაფა მაგ. თუმნად, როცა ის თქვენი ნაცნობი გაქირებაში იყო და თუმნის მეტის მიცემა არ შეეძლო და როცა, თუ გნებავთ, ოთახიც არ ღირდა მეტად; ან უკეთ ვსთქვათ, როგორ სასჯელს დაუნიშნავთ იმ პირს, რომელიც მათხოვარს არ აძლევს სამოწყალოს, თუმცა ვიცით, რომ მათხოვარა მათხოვარაა, ე. ი. გაქირებული. ჩვენ ამგვარად მიტომ ჩამოვადგეთ სიტყვა, რომ დიმ. ჩხიკვიშვილის საქციელს ჩვენი საზოგადოება საერთო მდგომარეობით, ფინანსიური კრიზისით კი არ ხსნის, არამედ თვით ჩხიკვიშვილის ქინიანობით, მისი ხასიათით; თორემ პირდაპირ კრედიტზე დავიწყებდით ლაპარაკს, რომელიც ამ შემთხვევას უფრო შესებაშამება და აღვიარებდით, რომ მთელს საპოლიტიკო ეკონომიაში მიუკარებელი კუთხე თუ მოინახება მხოლოდ კრედიტის საქმეში. მისი აწვე-დაწვევა, მისი გადიდება ანუ შემცირება შეიძლება მხოლოდ გარეშე მოქმედებით: მრეწველობის აყვავებით, სწავლა-განათლების გავრცელებით, პირადობის დაცვით, სიმდიდრის ჩაოდენობით და სხვა ათასნაირი პირობით, რომელნიც ერთმანერთთან დაკავშირებულნი არიან. ისე კი კრედიტს ვერც ვერვინ დააკლებს და ვერც მოაუმატებს. სარგებლის, მაგალითად, განსაზღვრა ეხლა ყოველგან მიტოვებულია, რადგან დარწმუნდენ, რომ ამ შემთხვევაში კანონი ისეთი აბუჩა სტუმარია, როგორიც ძნელათ თუ მოინახება. ამ განსაზღვრას ყოველთვის მოეპოვება ისეთი ასახვევი ბილიკები, რომელზედაც სიარულს იძულებულს ჰყოფენ დ. ჩხიკვიშვილისთანა პირები ყველა ფულის მსურველთ; აი როგორც ეხლა ჩვენში და რუსეთში: სირგებელი 6 მხოლოდ კანონშია, ცხოვრებაში-კი უკანასკნელის ასაცილებლათ თავნას აღიდებენ ერთი ორად და იმაზედ ანგა-

რიზობენ სახელმწიფო ექვს სარგებელს. აქ სრულებითაც არ არის პრინციპი *laissez faire, laissez passer*, რომლითაც ზოგნი უკიყინებენ ზემო მოყვანილს აზრებს, ის თეორია გამოსადევია ანუ უფარვისა ხალხის ცხოვრების ისეთ მხარეებში, სადაც მთავრობის ხელ მძღვეანელობა შესაძლებელია, პირდაპირი, სადაც მას შეუძლია ფაქტიკურად, ნამდვილად შეერიოს საქმეში ანუ გულგრილად უტყვიროს განიდამ. აქ კი სულის თვისების საქმეში, ანუ უკეთ ვსთქვათ ამ ეკონომიურ მდგომარეობის შედეგში *laissez faire, laissez passer* ვერ გამოდგება, რასაკვირველია მიტომ რომ უამპრინციპოა ცეც სფერო თავისუფალია თვითვე, ბუნებითვე.

ესთქვათ ჩხიკვიშვილი გადაასახლეს, იგი იძულებულჰყევს თუ სამუდამოთ არაა, რამდენისამე წლით მაინც შეაჩეროს თავის აღებ-მიცემობა. რა გამოვა აქედამ? სხვებიც შეშინდებიან და აღარ აიღებენ ამოდენა სარგებელსაო. მართალია, შეშინდებიან მხოლოდ პირველ ორ-სამ თვეს. მერე-კი, მერე საქროება და საზოგადო კრედიტი თავისას იზამს და ჩხიკვიშვილს არა ერთი და ორი მოადგილე გამოუჩნდება, ისინი კი უფრო გამჭირაზობით და ხრიკით მოაგვარებენ საქმეს, ვიდრე ამდენს ხანს ჩხიკვიშვილი ახერხებდა. სასაცილოა, უნდა გაეტყვედეთ, დარწმუნებით ლაპარაკი იმაზედ, რომ ჩხიკვიშვილის გადასახლება უფრო ნაკლებ სარგებელს ააღებინებს სხვა ჩარჩებს, ე. ი. კრედიტს გააფეხბსო. ასე რომ ყოფილიყო, ამ გადასახლებას რომ შეძლებოდა კრედიტის გაიფეხება, არა თუ კრიზისი თავის დღეში, არამედ უბრალო გაჭირვებაც არ დადგებოდა არც ერთ სახელმწიფოში, რადგან რამდენსამე ჩარჩს გადასახლებდენ და საფინანსო ავთიმყოფობას ვითომ წამალსაც უპოვნიდენ. მაგრამ ამ აზრს ეკონომიაში აბსურდს უწოდებენ, თუმცა ამ აბსურდს სხვა და-სხვა სახელით ძალიან ბევრიც ეცილება.

თვით ჩხიკვიშვილს და მის ამხანაგებს თავის გასამართლებელი, თქმა არ უნდა, არ აქვსთ. ისინი დამნაშავენი არიან, რო-

გორც მრთელ სიზოგადობასთან ერთად, ისე იმ პირებთანაც, რომელთაც ჰქონიათ შემთხვევა მათთან საქმე დაეჭირათ, მაგრამ საქმეც ის არი, რომ გარეშე თვალით ჩხიკვიშვილი, როგორც სხვა სირაჯი, გინდ ჩარჩი უბრალო ბუზია თათულის ახლოს. ერთი-ორი ბუზის მოგვრებით ანუ გაქარწყლებითაც საქმეს ვერაჩას ეუშველით, ბუზები ახლები გაჩნდებიან და ხელახლად განჩინება დაგვეკირდება იმათ გადასახლებაზედაც, სწორედ ისე, როგორც იმერეთის და საზოგადოდ საქართველოს თავად აზნაურობას ემართება: ასახლებენ, ან თხოულობენ თითქმის ყოველ წელს ესა-და-ეს კაცი მოგვაცილებთ და ბოლო-კი არ ელება ამ გადასახლებას; ერთი ძველის მაგიერ ორი-სამი ახალი დგება.

ესეც არ იყოს, თუ იმ აზრით ვიხელმძღვანელებთ, რომ დიდი სარგებლის მომხვეჭი მაწებელია და მოცილება გემართებს, მაშინ არა თუ ჩარჩებს, ბეერს ადამიანს არ დაედგომება ჩვენში, აი თუ გინდ ავილოთ უბრალო მაგალითი: საზაფხულო ბაღები: ვინ არ იცის, რომ მათზედ დახარჯულის ჯამის შესადარად შემოსავალი რაოდენმე ასჯერ აღემატება და თუ ჩხიკვიშვილის სარგებელში გადასახლების მიზეზს ვხედავთ საქიროა აქაც სასტიკათ მივიქცეთ და ამათაც გავუძახოთ საქართველოდამ. ბანკებს ხომ თავის გასამართლებელი ერთი სიტყვაც არ მოეპოვებათ. თუ ყურადღებას არ ვათხოვებთ მოძრავ მამულების მიმღებ (ბანკებს), სადაც უყიდიან ნივთებს პატრონებს თითქმის ყოველთვის მას შემდეგ, რაც მათზე თავნის ოდენა ფული უკვე გადახდილია სარგებლით, თვით სადგილ-მამულო ბანკებს და მათ შორის ჩვენ ბანკებსაც რამდენჯერ მომხდარა გაეყიდოთ ის მამული, რომელზედაც გამოტანილი თანხა თითქმის შეტანილი ყოფილიყოს უკანვე. ეინც ჩხიკვიშვილის გადასახლებას აფუძნებს ზემოხსენებულ თეორიაზე, უნდა დავვიმტკიცოთ, რომ აქ, ბანკებში ამ თეორიას გასავალი არ აქვს. მანამ-კი ჩვენ იძულებულნი ვართ ბანკ-

ბის თავისუფალ მოქმედებასთან ჩხიკვიშვილისთანა პირების მოქმედებაც ვითმინოთ.

ამ გვარად იცვლება ზემოხსენებული განაჩენის ფერო, როცა მას ჩვენ უფრო სასტიკათ მოვეპყრობით, ვიდრე იმერეთის თავად-აზნაურობას უნებებია. კიდევ უნდა აღენიშნოთ ამ განაჩენის ერთი ფრიად სამწუხარო მხარე; ეტყობა თავად-აზნაურობა ჯერ ვერ მიმხედარა, რომ ჩხიკ—ლი ჩვენს ცხოვრებაში კერძო, ანუ ასე ვსთქვათ, უცაბედი მოვლინება-კი არაა, არამედ ნაყოფია საზოგადო ცხოვრებისა. ამისი დანახვა და ძალიან ადვილადაც იმერეთის თავად-აზნაურობას შეეძლო, რადგან მან აგერ ოთხი-ხუთი წელიწადია მას აქეთ, რაც ისეთი აყალ-მაყალი ასტეხა მეორე ჩარჩის მებუჯის შესახებ. სამწუხაროდ ამ მაგალითმა ვერ იქონია შესაფერი ზედგავლენა იმერეთის საზოგადოებაზე, მას ვერ უშველა ვერაფერი ვერც გორის თავად-აზნაურობის ამბავმა ორი წლის წინაუდ კიდევ ვილაც ჩარჩის გადასახლებაზე. იმის მაგიერ რომ ამ ხშირ მოვლანებისთვის ძირი მოენახათ, რომ წყალი სათავეშივე არ ხდებოდეს და მღვრივე არ მოდიოდეს, ისინი აგერვეგერ აცლიან მდინარეს ხინწლს. კიდევ კარგი, რომ წმენდის დრ ას თვითონვე არ ისგრებოდენ და ლამი არ ეცხებოდესთ: საზოგადოება ასეთ უბრალო საქმისათვის, როგორც ერთი პირის განძევებაა, ადმინისტრაციას ეხვეწება მომაშორე და თვითონ-კი როდი პოულობს იმდენ ძალას, რომ რაიმე მოაგვაროს. რომელ ცოტათი მაინც განვითარებულ ქვეყანაში შეხედვებით ამ გვარ მოვლინებას? ვერც ერთში, რადგან, თუ დარწმუნებულნი არიან ყველანი რომელსამე წევრის უპატიოსნებაში, ისინი თვითონვე ახერხებენ წამალი მოუწახონ. ჩვენში-კი ეგ ვერ მოხერხდა, მიტომ კიდევ ვიმეორებთ, რომ სურთ კრედიტიც იყოს და თან იეფიც, მაშას საზოგადო ცხოვრება არ იძლევა და ჩვენი საზოგადოება ამ საფუძვლის ვერ მხედველი გულს აკლავს ჩხიკ—ლს და მის ამხანაგებს.

ცუდია და დიდი იმედის მომცემი ვერ არის, როცა ხედავ, რომ საზოგადოება ასეთ საშინაო საქმეებშიაც-კი ადმინისტრაციას ემუდარება შეეღას, ენერგიას კარკავს და თუ ბუნებას კიდევ შეურჩენია ცოტაოდენი მაინც ძალა, ისიც ელევა. თან იგი ხდება სასტიკი, უმართებულო, წვრალმანობის მიმყოლი, ზოგადი აზრის ვერ გამგები. დაწერილმანების ნიშანია აბა რის მაქნისია ერთსა და იმავე დროს ნამდვილი ავაზაკების დაბრუნებას ეთხოვლობდეთ და ფულის გამსესხებლის გარდასახლებასაც. ასეთი შეგინება კერძო პირის თავისუფლების მხოლოდ მიტომ რომ იმას არ სურს თავისი ფული ექვსი, ათი სარგებლით ასესხოს, შესაძლებელია მხოლოდ ჩვენში, სადაც პირადი თავისუფლების წარმოდგენაც არ აქვთ. მეცხრავეტე საუკუნეში თითქმის საუკეთესო ქართველნი წარმომდგენელნი საზოგადოებისა თავისუფლებას ართმევენ ერთს თავისს წევრს სრულიად უკანონო მიზეზით, უფრო-კი მიტომ, რომ ქეთესა და სმაში დახარჯულ წასესხებ ფულის დაბრუნება საქიროდ არ მიაჩნიათ.

ჩხიკვიშილის გადასახლება ადმინისტრაციისაგან საზოგადოების თხოვნით ყოველად უგევანო და უმიზნო სახსარია; იგი არ მართლდება არც კანონის, არც მეცნიერების და არც პირადობის სიმართლის მიერ. იგი გვიჩვენებს მხოლოდ, რამდენად დაცემული აზრი აქვს ზოგად ვითარებასა ყოველ თავის წევრსა და იმის თავისუფლებაზე ჩვენ საზოგადოებას, და გვიმტკიცებს, რამდენად წვრალმანია ჩვენი ცხოვრება და ცოდნაც, თუ იძულებულნი ვართ შეუძლებელიც-კი მოვსთხოვოთ ადმინისტრაციას.

ი. ლ.

რედაქტორ-გამომცემელი ალექსანდრე ნუბიერძე.